שהסעירו השבוע את הממשלה ואת החוגים הפוליטיים בישראל

„עשו אינטריגה מכוערת בפרשת מעלה־אדומים"

מאיר זורע

„מתחת לחגורה"

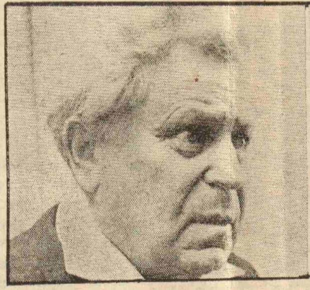

ישראל גלילי

„מה הרעש?"

חיים בר־לב

„לא עניינך"

אברהם עופר

„נגד מגורים"

לא הועילה לו, לזורע, גם ההנמקה שהתקופה האקלימית הנוכחית היא טובה לביצוע עבודות תשתית במקום, המתנה לאישור התקציב הבא של הממשלה תימשך זמן רב מדי — והעונה הטובה הזו תחלוף.

בשורת התייעצויות, בהן נטלו חלק גלילי, זורע, השר הממונה על מינהל המקרקעין, אהרון אוזן, וראש המחלקה להתיישבות בסוכנות, רענן וייץ, הוחלט לבקש מגזבר ההנהלה הציונית, אריה דולצין, להעמיד סכום ראשוני של מיליון או מיליון וחצי לירות, לצורך זה. גלילי ואוזן, וייץ וזורע דיברו בנפרד עם דולצין ושמעו ממנו תשובה חיובית. הם הבטיחו, שההלוואה תוחזר כעבור מספר חודשים, עם הכללת הסכום המתאים בתקציב הממשלה. דולצין, שכבר עשה בעבר שירותים דומים לממשלות בישראל (אפילו בממשלה בה כיהן פנחס ספיר כשר אוצר), נענה, כמובן, בחיוב.

זורע הודיע על כך באורח מוסמך לגפני וביקש ממנו לכבד את ההתחייבות להנהלה הציונית. גפני השיב תשובה שרוחה הוא זה: התחייבות זורע היא ללא כיסוי. שכן, זורע שלח התחייבות בכתב לגבי החזר הכסף. יצויין, כי על רקע זה החריפו היחסים עד כדי כך, שבמשרד האוצר ניסו לברר במינהל מקרקעי ישראל, אם זורע מוסמך לחתום על הלוואות...

העבודות החלו

סגרו, איפוא, את זורע מכל צד ועבר. לו, עצמו נראה היה, כי הוא פועל בצמידות להחלטת הממשלה, שהרי זו הסמיכה במפורש את המינהל „לעשות את הפעולות הדרושות לפיתוח האיזור". והנה, מונעים ממנו ביצוע החלטה מפורשת של הממשלה. שיחה שהיתה לו עם שר האוצר, יהושע רבינוביץ, אשר אסר עליו במפורש להשתמש בכספי תקציב־הפיתוח בשל המגמה לקצץ בתקציב — רק הגבירה אצלו את המבוכה. שכן, אם הממשלה החליטה לתעש את מעלה־אדומים, מדוע מונעים מימון ביצוע ההחלטה?

בעקבות הסכמת גזבר ההנהלה הציונית להעמיד את סכום הכסף הנדרש — פנה מינהל מקרקעי ישראל לקק"ל וביקש להתחיל בעבודות הראשונות. טרקטורים הגיעו למקום והחלו במלאכה ראשונית, שעיקרה פריצת הדרך הראשית. מלאכה זו נועדה, כמובן, להכין את המקום לעבודות הנדסה, פיתוח וכדומה — לכל הקשור במיבצע מעין זה.

עד לשלב הזה היה הנושא עניין פנימי ולא ראה אור. קשה לאתר בדיוק את המקור שפוצץ את הפרשה ברבים. מכל מקום, הגירסה המקובלת היא, שהגורם לכך היתה מפ"ם.

חבר מרכז מפ"ם, שחפץ בעילום שמו, נזדמן לקריית־שמונה בתוקף עיסוקים מסויימים. בבניין העיריה המקומי שמע, כי קיימת מגמה להעביר למעלה־אדומים פרוייקטים תעשייתיים שהובטחו לכתחילה לקריית־שמונה ולצפת.

עלום שם זה, הכותב מעת לעת בשבועון מפ"ם „חותם", ביקש לפרסם כתבה על נושא זה. לדבריו, טילפן לגורמים מוסמכים במשרדי המסחר והתעשייה, האוצר, וכן מינהל מקרקעי ישראל, וקיבל אישור לדברים ששמע בקריית־שמונה. כיוון שכך, החליט לוותר על כתיבת המאמר והעדיף לחקור את הנושא ביסודיות.

כעבור ימים אחדים חיבר תזכיר בין ארבעה עמודים, לא חתום, אותו היפנה ליו"ר חטיבת מפ"ם בכנסת, חבר־הכנסת דב זכין. הוא כתב, בין השאר: „בירור ממצה ויסודי שנערך בימים אלה, כחודש לאחר החלטת הממשלה, מגלה בבירור, כי בניגוד להחלטת הממשלה, וללא כל אישור, נעשות כבר בשטח עבודות תשתית. ללא שום תיכנון רציני, ללא אישור משרד האוצר... העבודות נעשות על־ידי מינהל מקרקעי ישראל ובאישור הישיר של זורע...".

„להשעות את זורע"

זורע הותקף בחריפות רבה ביותר בתזכיר, נאמר בו עוד, כי „זורע חושב עצמו לנציג ההשגחה העליונה עלי אדמות, ומרשה לעצמו לבזבז מיליוני לירות על חשבון עם ישראל, ללא כל החלטה ואישור, ועל דעת עצמו. עלינו להזעיק את דעת־הקהל נגד מעשים חריגים מסוג זה, הנעשים על־ידי אדם שבעת ישיבתו כחבר בוועדת־החקירה שחקרה את פרשת ‚נתיבי נפט', מצא לנכון לפרסם מסקנת־מיעוט, בניגוד למסקנות הרוב — רוב שאינו נאמן, כנראה, לצדק וליושר הטבעי, שבהם חונן האלוף (מיל.) זורע".

בהמשך הטחת הדברים על זורע נאמר, כי הלה התחייב התחייבויות כספיות בסך מיליוני לירות, והעבודות שנעשו כבר בשטח מסתכמות בסכומים אלה. „זוהי הפגנת־נוכחות של מנהל מינהל מקרקעי ישראל". בסיום תזכירו הציע איש מפ"ם עשר הצעות, שהנקובת ביניהן היא השעייתו המיידית של זורע מתפקידו עד לבירור העניין.

התזכיר נמסר במקביל גם לאחדים מהשרים שהיו פעילים בתוקף תפקידיהם בדיונים בנושא. ניתן להניח, שאי־אלה מתוכם אף שמחו על כתיבת התזכיר, בידעם שהוא יגרור תגובות. בחטיבת מפ"ם בכנסת נערך דיון פנימי וסגור והוחלט על פעולה תקיפה.

בישיבת הממשלה, ביום ראשון 5 בינואר, הגיש שר הקליטה, שלמה רוזן, ממפ"ם, שאילתא שהתבססה על התזכיר. החלטת הממשלה, אמר, לא קבעה כל תקציב למימושה. מי, איפוא, נתן את הכספים לפעולות־הפיתוח שהוחל בהן שם?

בתשובה לשאלות שר השיכון אמרו שרי האוצר (שהממונה על התקציבים במשרדו ידע על הלוואה) והמסחר והתעשייה, כי אינם יודעים על כך מאומה. בדיון הועלו השערות מהשערות שונות לגבי מקור המימון. בין השאר, הוזכרו הקק"ל וההנהלה הציונית, מבלי לקבוע בוודאות דבר.

ראש הממשלה (שידע על הכל מפי גלילי) וגלילי ואוזן (שידעו במפורש על הפניה לגזבר ההנהלה הציונית) העדיפו, משום מה, לשתוק.

בסופו של הדיון הובטח לשואל, כי יקבל תשובה נאותה על שאלתו.

ביום שלישי, 8 בינואר, נתכנסה חטיבת מפ"ם לדון שנית בנושא. שרי מפ"ם דיווחו על מהלך הדיון בממשלה. בעקבות זאת הוחלט למסור את התזכיר לפירסום. חלקים ממנו אכן פורסמו בעיתוני יום רביעי.

כן הוחלט לפעול בנדון יחד עם חבר־הכנסת יוסי שריד המתגורר בקרית־שמונה. בו ביום — יום שלישי — הראה שריד את המיסמך לחבר הכנסת פנחס ספיר במישכן הכנסת. ספיר קרא את המיסמך בהתעניינות ורק שאל: „זה בדוק?"

מפ"ם התייחסה לנאמר בתזכיר כאל דבר מוסמך על כל פרטיו. לאמיתו של דבר, חלקים ניכרים במיסמך היו מופרזים. כך, למשל, נמסר על הוצאות מיליוני לירות, שעה שהסכומים האמיתיים עברו בקושי את המיליון הראשון.

איתרע מזלו של מחבר התזכיר ונעלם ממנו המידע העיקרי: המקור שנתן את ההלוואה לזורע. באותו יום שלישי הסבו בכנסת יו"ר הנהלת הסוכנות, פנחס ספיר, שר החקלאות אוזן, גזבר הסוכנות דולצין, ופקידים בכירים של מחלקת ההתיישבות. כשנשאל ספיר, אם ידוע לו שמקור הכסף הוא אצל גזברו — השיב: „שקר וכזב". הוא היפנה מבטו אל דולצין ואמר: „נשאל אותו".

דולצין: „כן, נתתי כסף. היו כבר תקדימים לכך. שר החקלאות היושב פה ביקש ממני לתת את הכסף".

אוזן: „נכון".

דולצין הזכיר, כי הילווה כספים גם לממשלת הקודמת (שספיר היה בה שר אוצר).

בינתיים, לא מימש זורע את קבלת ההלוואה מדולצין. הוא לחץ על השרים גלילי ואוזן לפתור את השאלה התקציבית במישור הממשלתי. בכך הסתמך על הערת ראש הממשלה בדיון בממשלה, ב־24 בנובמבר, כי לתקציב יימצאו סידורים מתאימים.

ביום רביעי, 8 בינואר, וביום שישי, 11 בינואר, [illegible] הממשלה. בישיבות אלה השתתפו שרי האוצר, השיכון, הבטחון, המסחר ותעשייה (שהיה רק בישיבה ביום שישי), זורע, ופקידים בכירים. מראשיתם התנהלו דיונים אלה במתח רב. גלילי בא אליהם בתחושה, שנעשה כאן נסיון ברור לטרפד את החלטת הממשלה בדבר תיעוש מעלה־אדומים. הוא לא היסס להשתמש במלה „קמפניה".

„אינטריגה מכוערת"

תחושה זו נוצרה אצלו בשל ההתפתחויות האחרונות: התזכיר (שהשד, כי יזם אותו אחד השרים הקשורים בנושא), ה„תרגילים" סביב המימון, זעקת ראשי עריי־הפיתוח שהולכים לפתח את מעלה־אדומים על חשבונן (גלילי סבור, כי הללו הוסתו), ההתעלמות מהחלטת הממשלה אשר הסמיכה את מנהל המינהל לבצע את ההחלטה — כל זאת, כאשר כל הפעולות נעשו, לדעת גלילי, כדת וכדין.

ועדת־שמגר וועדת־זורע פעלו בהתאם לחוק. החלטת הממשלה נתקבלה ברוב קולות חד־משמעי. ובאשר לנסיון המינהל להשיג תקציב, בטרם זה אושר בממשלה — אין בכך כל חידוש. כל משרדי הממשלה פועלים לפי מיקדם תקציבי, בטרם זה מאושר. מדוע מותר הדבר באיזורי־פיתוח אחרים ואסור במעלה־אדומים?

גלילי, שהביע דעתו בפורומים שונים, היה בדיעה שזה נסיון נפשע של אנשים לעשות עניין ממעשה שלא היה ולא נברא. בהזדמנות מסויימת אף אמר: „זו אינטריגה מכוערת גדולה".

כמיפגשים אצל ראש הממשלה הסביר שר האוצר, כי אין כל סעיף בתקציב למימוש החלטת הממשלה. על ההלוואה שביקשו מגזברות הנהלה הציונית נאמר, כי היא נוגדת סידרי מינהל תקין. על רקע זה השיב גלילי למבקריו, והזכיר להם את ואדרז'''

עופר: מה עניין ואדרז למעלה־אדומים?

גלילי הקריא את החלטת הממשלה, המסמיכה את מנהל המינהל לעשות את הפעולות הדרושות לפיתוח האיזור. עופר הטיח, כי למינהל יש אידיאולוגיה „לתכנן את כל הארץ ולפתח אותה". שר השיכון הצביע על פעולת צוות־ההיגוי שהחל לטפל בשורה של נושאים — החל ממיפעלים וכלה במגורים — בעוד שלמעשה עניינו הוא ביצוע פעולות תשתית להכנת הקרקע לכל אלה. אל מבקריו של זורע הצטרף גם יו"ר ועדת התקציבים של המינהל, ארנון גפני, אשר טען, כי המינהל יכול לפתח רק איזורים שמשרדי ממשלה אחרים אינם מעוניינים בהם.

תקרית חריפה אירעה בין בר־לב לבין גלילי. בר־לב קרא בשמות גורמים חריגים, לדעתו, שמטפלים בשטח שבתחום משרדו: משרד הבטחון, המינהל, וכו נקב בשמו של גלילי באותו הקשר. זעם גלילי: „מה זה גלילי?.. תמיד הכתובת — גלילי? תמיד הכל גלילי?!"

בר־לב הסביר, כי לא התכוון לפגוע בו אלא להציג נושא. שר המסחר והתעשייה אמר בפשטות, שלא הועמד לרשותו תקציב לצורך ביצוע החלטת־ממשלה זו. גלילי וזורע הצביעו על כך שכל דבר שנעשה — נעשה בהסכמת כל המשרדים הממשלתיים הנוגעים בדבר. הדבר אמור גם על ראובן דוד, שנשלח לוועדה זו מטעם משרד המסחר והתעשייה.

מתחת לחגורה

במהלך הדברים היו גם חילופי דברים בין גלילי לבין בר־לב על רקע שיחה טלפונית קודמת ביניהם, בשעתו נקבע לאיזורי־פיתוח מעמד של איזור־פיתוח א', המעניק זכויות רבות. למשקיע אחד נאמר, כי למעלה־אדומים יוענק מעמד של איזור־פיתוח ב', שזכויותיו, כמובן, פחותות. מידע זה נמסר לגלילי, אשר טילפן אל בר־לב ושאלו, אם נכון הדבר. בר־לב הסביר, שלאיזור־התעשיה בירושלים יש מאז ומתמיד מעמד של איזור־פיתוח ב', לכן יהיה צורך לפתור את הבעיה הנוכחית של מעלה־אדומים.

במהלך השיחה, שהיתה כנראה נרגזת, הבין בר־לב שגלילי אומר לו: „טוב, אם זה היה תלוי בך, בכלל לא היו מקימים שם מיפעלים". עתה ביקש בר־לב

(סוף בעמוד 81)